

Izjaja vsak dan razen
nedelj in praznikov.
—
Issued daily except Sun-
days and holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredništvo in upravniški
prostori: 3657 So.
Lawnside Ave.
Office of Publication:
3657 So. Lawnside Ave.
Telephone Lawndale 4335

LETO—YEAR XVI.

Čena lista: Entered as second-class matter January 22, 1914, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879.

Chicago, Ill., ponedeljek, 29. januarja (Jan. 29), 1923.

Subscription \$5.00
Yearly

STEV.—NUMBER 24.

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

ALI SO VOHUNI ARAN- ŽIRALI ZBOROVANJE RADIKALCEV?

Odvetnik aretiranih delegatov
znanje konvencije v Michiganu bi
rad imel odgovor na to
vprašanje.

PRITISK NA VOHUNA.

Washington, D. C. (Federated Press.) — Ali so vohuni v službi justičnega departmanta, ki so bili ob enem člani komunistične stranke, organizirali tajno konvencijo v Bridgemanu dne 2. avgusta 1922, pripravili nekatere zaplenjene dokumente in potem vodili naval na delegate?

Frank P. Walsh, odvetnik, ki zastopa delegate "Stranke delavcev", ki so bili prijeti na tajni konvenciji v Michiganu v zadnjem avgustu, bi rad dobil odgovor na gornje vprašanje.

Odgovor more dati Robert M. Whitney, bivši knjižničar v Harvardu in zdaj predstavnik Društva ameriške obrambe, ki je tudi v nekaki zvezi z justičnim departментом. Whitney je pred nekaj meseci napisal serijo člankov z naslovom "The Reds in America" (rdečkarji v Ameriki), ki so izšli v mnogih listih, toda vsi ti listi imajo danes pol tuceta tožb na vratu zaradi kriminalnega obrekovanja. Članke je razposlalo omenjeno društvo, ki je naperjeno proti radikalcem.

Walsh je pozval Whitneyja, da naj pojasni pred sodiščem, kar je govoril pred nekaterimi privatnimi osebami, da je on dosegel, da so bili rdečkarji prijeti na konvenciji v Michiganu. Mildred Morris, časnikarska poročevalka, je informirala Walshja, da je Whitney rekel pred njo, da je bil več mesecev član "Stranke delavcev" (legalne komunistične stranke), da je udeležil tajne konvencije te stranke v Bridgemanu, Mich., dne 2. avgusta m. l., da je prej informiral justični department o tej stvari in ko so dektivi obkolili delegate, se je skrivil in pobral neke listine, za katere je vedel, kje se nahajajo in katere je potem izročil W. J. Burns, šefu zveznega preiskovalnega biroja. Whitney ni rekel, da je v službi justičnega departmanta, priznal pa je, da je pomagal Burns pri preiskavi.

Walsh je spravi to zadevo pred najvišje sodišče v Kolumbijskem distriktu, ki odloči v najkrajšem času, dali mora Whitney odgovoriti na zastavljeno vprašanje ali lahko molči. Zadeva je vsekakor zanimiva in morda pokaže, kakih sredstev se justični department poslužuje v svoji gonji zoper komuniste in druge radikalne organizacije.

POGODBA MED KANADO IN UNJO.

Washington, D. C. — Kanada vlada je predložila novo izdelano pogodbo z Združenimi državami glede oroževanja na Velikih jezerih. S tem je prenovila takojšenovano Rus-Bagotovo pogodbo, ki je bila sklenjena z Unijo in Kanado leta 1817.

Kanadska predložena nova pogodba je tudi povzročila, da je prvi minister McKenzie iz Kanade pred kratkem posetil Washington, od katerega časa se državni department bavi s proučevanjem nove pogodbe. Po mnenju državnega departmanta je pogodba v vsem za Ameriko sprejemljiva in bo bržkone kmalu podpisana.

RADI VIBROKNEGA RAČUNA ZA RAZSVETLJAVO SE JE USTRELIL.

Chicago, Ill. — Po malem prepiru s svojo ženo, ki je nastal radi previsokega računa za mesečno vporabo elektrike, je izvršil samomor čeliki delavec po imenu Ludvik Noga. Plačo je imel malo in še pri tem je hotel prihraniti, da bi se z ženo povrnila v staro domovino. Ker ves trud in branje ni pomagalo, je mož obupal in se ustrelil.

RUĐARJI ZAHTEVAJO SOD- NIJSKO PREPOVED PROTI NA- SILNIKOM V W. VIRGINIJI.

Charlestown, W. Va. — (Fed. Press.) — Frank Keeney, predsednik rudarske unije v 17. distriktu, je položil prošnjo za sodnijsko prepoved, ki naj zabrani šerifu Don Chafinu in njegovim pomočnikom v okraju Loganu napadati in pretepati unijske odbornike in organizatorje. Keeney tudi apelira, da sodišče prepove kompanijam dajati subvencije šerifu in njegovim pomočnikom. Zvezni sodnik McClintick ima zadevo v rokah.

MOČNA DELAVSKA PO- STOJANKA V AVSTRALIJI.

Kmalu se bodo vršile nove volitve, kajti kapitalistična vlada je na slabih nogah.

SOCIALISTIČNI PROGRAM DELAVSKE STRANKE.

Sydney, N. S. W., Avstralija. — (Federated Press. Poroča W. Fr. Ahern.) — O zmagi delavcev pri splošnih zveznih volitvah, ki so se vršile 16. decembra po vsej Avstraliji, je bilo že poročano. Delavska stranka je danes najmočnejša stranka v avstralskem parlamentu, nima pa absolutne večine in v vsled tega ne more organizirati svoje vlade. Napraviti koalicio z liberalci pa tudi neče, ker je stranka liberalcev protidelavska.

Pred volitvami so imeli konservativci (vladajoča stranka) v nižji zbornici 38 poslancev, Delavska stranka 22, liberalci (nazivajo se "country party") 13 in neodvisni dva; v senatu je bilo 34 konservativcev in dva delavske poslance.

Nova zbornica pa stoji takole: Delavska stranka 30, konservativci 26, liberalci 18 in neodvisen eden; senat: 27 konservativcev in devet poslancev Delavske stranke.

Volitve so pokazale, da se volilci obračajo na levo in bodoča zvezna vlada v Avstraliji bo delavska, in to prav kmalu, kajti sedanja vlada se ne bo mogla dolgo obdržati vsled prevelike delavske opozicije. Liberalci tudi nečejo iti v vlado s konservativci in Hughes, ki je ostal na krmilu, bo moral sklepati kompromise z liberalci, ako se bo hotel obdržati še nekaj časa.

Najlepše pa je to, da so volilci temeljito pomislili z delavskimi izdajci, ki so leta 1916. zapustili Delavsko stranko in se pridružili konservativcem, ki so zahtevali obvezno vojaško službo. Dvajset teh renegadov je propadlo na volilni dan; edini W. M. Hughes, ministrski-predsednik, je bil izvoljen in sicer zato, ker je kandidiral v najbolj nazadnjaškem volilnem okrožju v vsej Avstraliji.

Hughes pa ni več na varnem niti v svoji lastni stranki. Konservativci gledajo, da se ga iznebe pri prvi priliki, ker smatrajo, da je izvršil umazano delo, za katero je bil najet in zdaj ga ne potrebujejo več.

Delavska stranka je bila v volilni boj s programom socializiranja proizvodnih in distributivnih sredstev.

"Vsa sredstva za pridobivanje življenjskih in eksistenčnih potrebščin morajo biti kolektivna last vse ljudi mesto pešice oseb", je bilo geslo stranke.

SUHAČEV SIN PIJANEC.

Middletown, Conn. — Na Wesleyanski univerzi je učiteljski odbor izključil iz šole nekoga dijaka, sina ravnatelja antisaluske lige v New Yorku, ker je kršil šolski red, kateri prepoveduje uživanje opojnih pijač. Našli so ga opitega večkrat in ga tako na obtožnico izključili iz šole.

VREME.

Chicago in okolica. — V torek dež in sneg. Zmerni vetrovi. Temperatura zadnjih 24 ur: najvišja 38, najnižja 26. Sonce izide ob 7.06, zaide ob 5.01.

ŽUPNIK, KI NE VERUJE V BOŽANSTVO KRISTA.

Dr. Grant v New Yorku je pisal svojemu škofu, da je bil Jezus le človek.

TEGA NE PREKLIČE NITI NE ODSTOPI.

New York, N. Y. — Pismo dr. Percy Stiekneya Granta, župnika episkopalne cerkve Vnebohoda v New Yorku, ki ga je pisal škofu Manningu zadnji teden, je vzdignilo cele oblake prahu med duhovniki in laiki po vsej državi. Boj, ki je izbruhnil v organizaciji episkopalne cerkve vsled odločnih izjav tega župnika, je razkril, da je še več pastorejv in pridigarjev, ki mislijo ravno tako kakor dr. Grant.

Dr. Grant je že v dveh svojih pridigah izjavil, da Krist ni bil Bog, temveč človek markantne osebnosti; dejal je tudi, da ne veruje v čudeže, ki jih sv. pismo pripisuje Jezusu in da je posvečevanje cerkva absurdnost, ki izvirja iz starih časov, ko so ljudje še verjeli v čarovnike in zakletve. Škof Manning je takoj pisal dr. Grantu, da mora preklicati, kar je govoril ali pa odpovedati se svoji službi.

Dr. Grant je pa odgovoril škofu, da ne preklicuje ničesar in službi se tudi ne odpove. Namignil pa je, da je pripravljen zagovarjati se pred cerkveno poroto, ako bo obtožen krivoverstva, ali brezverstva.

Nekateri odstavki Grantovega pisma na škofa, v katerem zagovarja svoje stališče, so zanimivi.

Tako n. pr. piše, da ne more verjeti, da bi bil Bog kdaj prekršil narurne, torej svoje zakone kot bi se to moralo zgoditi, ako so bili čudeži, ki so navedeni v bibliji, resnični. Narurni zakoni niso bili nikdar prekršeni, zato tudi čudežev ni bilo. Ako se je pa pripetil kak dogodek, ki je označen v sv. pismu kot čudež, je danes jasno, da to ni bil čudež, temveč naravni pojav, ki ga avtorji Novega testamentu niso razumeli.

Avtorji evangelijev so verjeli v vraže in bajke, ki so zapisane v Starem testamentu kot čudeži. Ako so to bili čudeži, tedaj so se čudeži dogajali vsak dan v tistih časih: vsaka nerazumljiva reč je bila čudež.

Dr. Grant piše, da so Jezusovi čudeži večinoma izmišljene bajke.

"Vse knjige Novega testamentu nam priča — piše dr. Grant. — da je imel Jezus človeško telo, živle je kot človek in bil je človek. Rečem, da je Jezus tehtal 150 funtov. Ali more pomagati meni in vernikom, ako pridigam, da je človek a to teho hodil po vodi kakor po suhem, kar je v absolutnem nasprotju z narurnim zakonom težnosti, ako priznamo fakt, da Bog ne krši svojih zakonov? Ako rečem, da je to resnica, potem moram logično reči, da Jezus ni bil človek, medtem ko evangelisti trde, da je bil človek."

Dr. Grant veruje, da je Jezus mogoče ozdravil kakega bolnika, toda to ozdravljenje ni bilo čudež, kakor ni danes čudež, če zdravnik ozdravi bolnika. Razlika je le ta, da Jezus je zdravil po znanstveni metodi prvega stoletja, dočim zdravniki danes zdravijo po metodah 20. stoletja. Pomisliti pa je treba, pravi dr. Grant, da so za časa Jezusa umobolne ljudi smatrali za "obsedene od hudiča". Takim "obsedenem" je pomagala najhujša sugestija, da so se umirili. To ni bil noben čudež.

Dalje piše dr. Grant škofu, da nikakor ne more verjeti v pekel pod zemljo. Sveto pismo pravi, da je šel Kristus po svoji smrti dol pred pekel, kjer so "šakali stari očaki odrešenja". Ta vera izvira iz starih časov, ko so ljudje v splošnem verjeli, da je svet ravna ploskev, nad katero je nebo, pod njo pa pekel. Danes vemo — niti cerkev ne more več zanikati te resnice, dasi je pred 300 leti sežigala ljudi zaradi iste — da je zemlja okrogla in v zemlji niti "pod zemljo" ni nobenega prostora za pekel, oziroma kraj, kamor bi šle duše mrtvih.

Vprašan Kristovega božan-

BIVŠI ZAVEZNIKI FRANCIJE BI MORALI IZNATI FRAN- COZE IZ RUHRA.

New York, N. F. — (Federated Press.) — Pierpont B. Noyes, prejšnji ameriški komisar ob Reni, je dejal v svojem govoru pred Foreign Policy Association, da militaristična pustolovščina Francije ugroža ne le civilizacijo Evrope, temveč tudi prosperiteto Amerike. Noyes je rekel, da bi morali bivši zavezniki Francije takoj zahtevati izpraznitev Rührja in če se Francija ne bi zmenila, tedaj jo je treba prisiliti z orožjem.

KONFERENCA V LAUSANNI SE BLIŽA H KONCU.

Turki, ne Rusi ne bodo podpisali mirovne pogodbe.

ANGLIJA NE DA MOZULA.

Lausanne, 27. jan. — Riza Nur bej, turški delegat, je rekel danes pred poročevalci, da Turčija ne podpisuje mirovne pogodbe, katero so pripravili zavezniki, ako ne bo v pogodbi točka za plebscit v Mosul.

Člčin, ruski delegat, je tudi izjavil, da Sovjetska Rusija ne bo podpisala zaključkov glede dardanijske ožine.

Vse torej kaže, da je konferenca fiasco. Ameriški opazovalec Child je pričel delati za kompromis. Sugeriral je izmetu papi, naj Turki sprejmejo nekakšno razmudišče glede Mozula, kateremu bi predsedoval ameriški sodnik. Sugestija je brez pomena, ker Angličani smatrajo mozulsko vprašanje rešenim.

London, 27. jan. — Anglički ministri so na večerajnji kabinetski seji sklenili, da bp. Anglija še nekaj časa "nevtralna" v francosko-nemškem konfliktu.

V Angliji je zavlada splošna nezadovoljnost radi pasivnosti vlade napram dogodkom v Rührju. Vsak deseti človek na ulici se izraža, da pride zopet na krmilo Lloyd George ali pa delavska vlada prej kot mine eno leto.

MLADINSKO SODIŠČE NI VEČ TAKO ZAPOLENO.

Chicago, Ill. — "Zdi se, da mladina opušča neprav pota", je rekel sodnik mladinskega sodišča V. P. Arnold. "V zadnjem letu je bilo na mladinsko sodišče privedenih za 30 odstotkov manj dečkov kot prejšnja leta, a za 18 odstotkov manj deklet."

Po mnenju sodnika mladinskega sodišča je največ krivda za zločine, ki jih stori mladina, najti v tem, da nimamo mladinskih domov, kjer bi se otroci vzgojevali in če so mladinski domi, ni prave uprave, da bi se otroci v njih v resnici poboljšali. Slabe družinske razmere, ki nastajajo največ radi premalih očetovskih plač, so v veliki meri krive, da mladina zaide na slaba pota. Če bi vsak otrok imel doma dobro vzgojo, da bi materi ne bilo treba od doma za zaslužkom in bi mesto tega poučevala otroke k dobremu, bi v malo letih ne imeli skoro nobenega slučaja radi mladinskih prestopkov več.

Oljni kotel je eksplodiral.

Tampico, Mehika. — Deset ljudi je izgubljenih in okoli 19 drugih ranjenih, kar je kot posledica eksplozije oljnega nabiralnika "Mexican Eagle Oil" kompanije. Nabiralnik je bil na vodi in je vseboval 30 sodov gorivnega olja, katero se je pri eksploziji razlilo po reki in povzročilo velik požar.

stva je dr. Grant posvetil velik del svojega pisma. On pravi, da Jezus je bil "portret nevidnega Boga", toda med njim in Bogom ni bilo nikakršnega sorodstva.

Revolta Nemcev v za- sedenem Rührju narašča.

Prelivanje krvi s strani Francozov in Belgijcev v mnogih mestih zasedene pokrajine grozi izbrati guverilsko vojno med nemškimi nacionalisti in invazisti. Obsedeno stanje v Rührju. Francozi poskušajo razbiti stanko z blokado. Kritični položaj na Bavarskem. Socialisti v Nemčiji zahtevajo, da vlada prepreči guverilsko vojno monarhistov, dokler je še čas. Francozi delavci trpe valed invazije. Reparacijska komisija je "legalizirala" okupacijo Rührja.

Preki sod v Rührju.

Pariz, 27. jan. — General Degoutte je razglasil obsedeno stanje v Trevesu in bližnjih krajih ob Reni. Tucat francoskih vojakov in civilnih uradnikov je bilo ranjenih v krvavem spopadu v petek popoldne. Četa Alžirec je napadla Nemce s sabljami in več izgrednikov je obležalo ranjenih, nekateri težko.

Degoutte je naznanil, da odalej bodo Francozi streljali brez svara na vasko ljudsko množico iz sto ali več oseb, ki se zbere na ulici ali trgu. Prebivalci ne smejo več na ulice od devetih zvečer do sedmih zjutraj.

Župan in policijski šef v Dusseldorfu sta bila aretirana, ker nista mogla preprečiti izgredov.

Francozi trgajo železniške tiro.

London, 27. jan. — Reuterjeva depeša iz Dusseldorfa sporoča, da so Francozi v tem kraju potrgali železniške tračnice na vseh glavnih progah, ki drže skozi Rühr. S tem so pretrgali železniško zvezo med Rührjem in neokupirano Nemčijo. Francozi vozijo šivilja in druge potrebščine za vojake na tovrstnih avtomobilih.

Poročilo o spopadu med francoskimi vojniki in nemškimi prebivalci v Dusseldorfu se glasi, da je položaj silno kritičen. Nemci so z golimi pestmi napadli Francoze in razorožili nekaj vojakov.

Blokada Rührja je pričela v petek zvečer. Na železniških postajah in cestah, ki vodijo iz Rührja, so postavljene močne vojaške straže, katere imajo preprečiti izvoz premoga in drugega produkta iz zasedene doline. Večraj so se zgodile tri neizgode na železniških, ko so Francozi poskusili s obratovanjem vlakov brez Nemcev; dva Francoza sta bila pobita.

Francozi so zaprli vse kavarne, gledališča, kabarete in hotele ob desetih zvečer v Dusseldorfu. Okrog dvajset nemških izgrednikov je bilo aretiranih.

Stavka delavcev stalno raste. Rudarji in drugi delavci odlagajo orodje dnevno; vsak dan je videti več dimnikov brez dima v prej tako prosperitetni rührski dolini. Lokomotive počivajo na tirih mrzle in tihe.

Ekonomaska stran okupacije je že danes velik fiasco. Francozi upajo, da zdrobe stavko s lakoto. "Kdor ne dela, ne bo jedel", se glasi grožnja francoskih poveljnikov.

Obsedeno stanje na Bavarskem.

Berlin, 27. jan. — Bavarska vlada je razglasila obsedeno stanje valed vedno bolj pretegega gibanja bavarskih fašistov, ki napovedujejo monarhistično revolto. Adolf Hitler, vodja "sivorajčarjev", je naznanil, da bo njegova organizacija obdržala "mobilizacijske" shode valed obsednemu stanju.

V petek je policija razbila demonstracije pred glavnim stanom zavezniške misije.

Guverilaska vojna na vidiku.

Berlin, 27. jan. — Nemška vlada pošilja kratke, ostre note v Pariz, proteste v London in navdila državnih policij, da ne sme pustiti gibanja pustolovske mladine za guverilsko vojno proti Francozom, ter navdila železnišarjem, da ne smejo voziti čet in municije. To je akcija vlade v ekonomski vojni s Francozi.

Poincare je večraj informiral nemško vlado, da Francija ne bo več sprejemala protestnih not iz Berlina glede incidentov v Rührju. Kljub temu je Nemčija poslala v Pariz novo noto s protestom proti zapiranju in izganjanju kot on.

(Dalje na 3. strani.)

BELGIJSKI DELAVCI PROTE- STIRAJO PROTI OKUPACIJI RUHRA.

Bruselj, Belgija, 27. jan. — Izvrševalni odborniki socialistične stranke in delavskih strokovnih unijs so sprejeli resolucijo, v kateri ostro obsojajo belgijsko vlado, ki sodeluje pri zasedbi Rührja. Voditelji pozivajo delavske organizacije, naj na protestnih shodih izrečejo svojo obsodbo francosko-belgijske imperialistične ne politike.

BARBARSKO POČETJE FRANCOSKIH ROPARJEV.

Starci in slepci morajo na cesto in otroci so oropani mleka.

DELAVCI SO OROPANI MILKA.

Berlin, 27. jan. — Poročila, ki prihajajo iz Rührja o početju Francozov, so zelo slaba.

Francozi so rekvirirali vsa mleka, kar so jih mogli dobiti. Francozi žantniki imajo mleko, dočim so otroci brez latega. Petindvajset slepcev, bivših nemških vojakov, je bilo vrženih na cesto iz nekega savoda v bližini Dusseldorfa s namenom, da naredijo prostor marošanskim vojakom. Iz Reekinghausena poročajo, da so tam Francozi zaplenili 20.000 funtov mesa ne glede na predbo francoskega poveljnika, ki je prepovedal take zaplenbe.

V Altenessenu so bile rekvirirane šole in šolarji morajo biti doma. Francozi imajo posebno slast za vlačenje topov preko vrtov, travnikov in njiv, dasi imajo dobre ceste na razpolago; nekaj kmetij so že razdejali in sekajo sadna drevesa.

Časopisi v Aachenu so bili suspendirani za tri dni.

Denar za izplačanje mezde delavcem v Hoesehvirih tovarnah v vsoti \$15 milijonov mark je bil konfisciran in delavci so ostali brez mezde zadnji teden.

Ves promet v Rührski dolini je v popolnem kaosu. Od 15. januarja je bilo 7000 ton reparacijskega premoga brez nemške meje.

DEČKI NISO DOBILI NAJAZ STARŠEGA UČITELJA.

Chicago, Ill. — V Garfieldovi šoli so "zastavkali" učenci nekega razreda, ker je bil prestavljen njih učitelj D. Ward. Rekl so: "Mi hočemo nazaj našega učitelja Warda, kajti on je naš. Kupl nam je pisalne stroje, učil nas je risanja kakor nobeden drugi in bil je kakor eden izmed nas. Zelo ga imamo radi, zato bomo nadaljevali s svojo stavko, dokler ne dobimo nazaj starega učitelja."

"Stavka" je končala s izgubo za učence, kajti ravnatelj šole je poslal pet najbolj navdušenih za starega učitelja v pobiljevalne prostore, drugi učenci pa so pričeli z učenjem dalje.

100 TON KAMENJA ZA PRE- MOG.

New York, N. Y. — Radi do-
bave 100 ton črno pobarvanega
kamenja, katerega je prodal za
premog, so zaprl nekoga V. H.
Olsona iz Brooklyna, s obtožbo,
da je izvršil s tem veleetatvino.
Premog je naročila od njega ne-
ka firma v Long Islandu, ki ga
je zelo potrebovala in ga plačala
po \$14. Kamenje je bilo tako le-
po pobarvano s črnim, da niso ta-
ga opazili prej, dokler ga niso na-
tlačili v peč.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina: Zedinjene države (izven Chicago) \$5.00 na leto, \$2.50 na pol leta in \$1.25 na tri mesece; Chicago \$6.50 na leto, \$3.25 za pol leta, \$1.65 za tri mesece, in za inozemstvo \$8.00.

Naslov na vas, kar ima stik s listom:

"PROSVETA"

2657-59 So. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$5 per year; Chicago \$6.50, and foreign countries \$8.00 per year.

"MEMBER OF THE FEDERATED PRESS"

Datum v oglepaju n. pr. (Dec. 31-22) poleg vsakega imena na naslovu pomeni da vam je s tem dnevom potekla naročnina. Posredite jo pravočasno, da se vam ne ustavi list.

ZADNJA ZMAGA ŽELEZNIČARJEV.

Organizacija železniških delavcev je izvojevala zmago, ki je vredna, da se omeni, kajti prizadeta je železniška družba, katere ravnanje pripadajo med one ljudi, ki so izredno trmoglavji, kadar se pogajajo z delavci o njih zahtevah.

Erijska železnica je podpisala pogodbo s svojimi dvajset tisoč štrajkujočimi delavci. Priznala je starostne pravice, osemurni delavnik, posebno plačilo za čezurno delo po osemurnem delavniku, povišanje mezde, dvojno mezdo za vsako uro, ako delavec dela šestnajst ur, naknadno izplačilo mezde v visokosti dve sto tisoč dolarjev in pri najemanju delavcev imajo stavkarji prednost pred bivšimi stavkokazi.

V jeseni je bil napravljen takozvani Willardov sporazum. Ta sporazum je bil nekakšna podlaga, na kateri naj se doseže sporazum. Nekateri železniške družbe so pristale na ta sporazum, druge so pa vztrajale na svojem trmoglavem stališču, ker so upale, da uničijo strokovne organizacije železniških delavcev. Strokovnjaki, ki poznajo železniški obrat, so svarili železniške družbe pred trmoglavostjo, kajti bila je zima na pragu. Povedali so, da kadar pride zima s svojimi sneženimi zameti, da bodo železniške družbe v takih škripcih, da bodo rade videle, da se stari in izkušeni delavci vrnejo na delo.

In ako bi erijska železnica poslušala ta svareči glas, prihranila bi si gotovo veliko na železniškem materialu. Še več! Mogoče bi bila zase izposlovala ugodnejše pogoje, kot jih je sprejela zdaj, ko si ni mogla več pomagati iz kaše, v katero je zabredla po lastni krivdi.

Slušaj se glasovi, da se še tri druge večje železniške družbe pogajajo s svojimi stavkujočimi uslužbenci, da se sklene mir. Ako te družbe izravnaajo spor, tedaj jim slede kmalu tudi druge železniške družbe.

Zakaj ne morejo železniške družbe izvršiti dela s stavkokazi? Stara resnica postoji, da je med delavci, ki stavkokazijo, prav malo dobrih delavcev. Dobri delavci so med stavkokazi skoraj ravno tako redki kot bele vrane. Dober delavec ne stavkokazi in redke so izjeme med dobri delavci, ki izdajo svojo tovariše. Dober delavec se zaveda, da lahko povsod dobi delo in se mu ni treba bati, da ostane brez dela, dokler se obrača kolesje v industriji. Ako ne dobi dela v eni tovarni, tedaj ga dobi v drugem podjetju. Železniške družbe so res dobile precejšnje število stavkokazev, dela pa le niso mogle izvršiti. Vedno več lokomotiv in voz je bilo postavljenih iz službe in končno so železniške družbe spoznale, da je zanje najbolje, ako se pobotajo s svojimi delavci.

KAM GRE DENAR?

Kajne, čitatelj dostikrat si že slisal ali pa čital v katerem časniku, ki zagovarja privatne bizniške interese, da delavci prejemajo visoke mezde. Marsikateri čitatelj, ki je kaj takega čital, se je čutil, če se je spomnil na svojo mezdo, ki je bila vse kaj drugega kot visoka, da kaj takega poročajo časniki. No, si je mislil, mogoče je pa mezda visoka v kateri drugi industriji, ako ni v tej, v kateri delam.

Priobčena je bila statistika o industriji, v kateri se izdelujejo produkti iz kavčuka: šine iz kavčuka za avtomobile, cevi in steklenice iz kavčuka in drugi produkti. In v tej industriji zaslužijo delavci povprečno manj kot dvajset dolarjev na teden, dasiravno so tudi podjetniki v tej industriji tam v Akronu, O., stokali, da plačujejo izredno visoke mezde delavcem. Mogoče, nekateri posamezni delavci več zaslužijo kot drugi, zaradi tega pa drugi zaslužijo toliko manj. Mezda v industriji pride v poštev le v celoti. In statistika pove, da je v letu 1921 delalo v industriji 76,366 delavcev, ki so skupaj prejeli na mezdi \$97,067,000. To pomeni, da je vsak delavec, zaposlen v tej industriji, zaslužil povprečno po \$19.40 na teden.

Kam so šli profiti?

Ali so šli mogoče za šole? Ali so šli za gradnjo dobrih cest? Ali so mogoče dobičke porabili za osuševanje barij, gradnjo naprav za umetno namakanje zemljišč, da na njih dobe naseljeniki zemljo zastop? Ali so porabili dobiček za druge občne koristne naprave?

Tovarne so lastnina privatnih bizniških interesov. In če se pride s takimi vprašanji pred te interese, tedaj odgovore: "Kam so šli dobički, ne briga nikogar drugega kot delničarje teh podjetij, ki so njih lastniki."

JAVNA GOVORNICA.

Glasovi članov S. N. P. J. in čitateljev Prosvete.

Puraglove, W. Va. — Prijatelj iz Penne me vprašuje v pismu, kako je to, da se nič ne oglasim. Well, povem ti in razumel me boš, če si se kdaj pečal, resnično pečal, da nisi silil v sosedov zelnik, kjer se kršijo pečarska pravila. Potemtakem lahko veš, kako ima ubogi samotar malo časa za pisanje; posebno sedaj, ko imamo takozvane kolone aristokratah štetiincev, je pečar tako zaposlen in zamišljen v svoj posel, da pozabi celo svoje najboljše prijatelje. To naj bo v odgovor vsem, ki ste mi pisali.

Ravnokar je minilo leto, odkar smo tu ustanovili socialistični klub. Ko sem bil na agitaciji za klub, se jih je veliko zapisalo, toda nekateri med njimi niso držali besede. Eden tistih je bil Planinčev Žane, pa o njem pozneje. Kot ima vsaka novozapočeta stvar — zlasti napredne ustanove — razne ovire in težave, tako jih je imel tudi naš klub. Toda kljub vsem zaprekam in skrajno slabim delavskim razmeram smo klub včasno ustanovili s trinajstimi člani. Bili smo skromni stavko aktivni in zraven še pojačali klub za nekaj članov.

Ker je tu nova nasebina, je samoumevno, da nismo imeli tu pred časom potrebne dvorane, za seje, veselice, shode itd. Od ustanovitve do sedaj smo imeli samo dve veselici, ki sta se pa dobro obnesli. Klub šteje danes 40 dobrostojećih članov. Proletarec v podporo smo dali \$25, za volilno kampanjo \$10 in v klubovi blagajni je še sto dolarjev. Predno je bil klub ustanovljen, ni bilo tu niti enega naročnika na Proletarca, a sedaj jih je nad štirideset. Tudi število naročnikov. Prosveto se je precej pomnožilo.

Kot izgleda, ima klub pred seboj lepo bodočnost, naš krog se širi čez dalje bolj in to je dokaz, da se sodrugi dobro zavedamo, da nam je napredek mogoč le če smo složni in dobro organizirani. Tega se zavedamo in korakamo z duhom časa naprej.

Sedaj pa malo odgovora Planinčevemu Žanetu na razne napade, ki jih od časa do časa pošilja G. N. Ptiče poznamo po perju a njega po bankirskem listu. Ako se ne motim, je bil on eden ustanoviteljev društva "Slovenski rožmarin", št. 388 S. N. P. J., in prvi tajnik istega. Ko je imelo društvo plesno veselico, je bil za isto tako vnet, da je iz lastnega žepa kupil "luno" za celo veselico. Nekako dve leti potem je zahteval, da mu društvo da založeno vsoto. Društveni odbor je pregledal knjige in pronašel, da ni Planinec nič dolžan, ker ni kaj takega absolutno nikjer zapisal.

Ko je drugi tajnik zavzel njegovo mesto, je malokrat prišel na sejo. Imeli smo tu večkrat razne politične seje in dobre govornike, toda njega je bilo redko kdaj videti zraven. Vpisal se je tudi on v soc. klub, a na ustanovno sejo ga ni bilo niti pozneje ne, kljub temu, da nas je vselej videl, kadar smo se zbirali k sejam. Večkrat sem ga nagovarjal, da bi stopil v naše vrste, toda vse zaman. Pozneje sem izvedel, da ne ljubi nekaterih oseb, zato ne mara pristopiti h klubu.

Istočasno je bil ustanovljen mednarodni soc. klub v Morgantownu in drugi na Osagu, torej oba v bližini. Prej sem res mislil, da ima fant prav, ker ni pristopil k našemu klubu, toda ko sta bila ustanovljena omenjena kluba, se je izkazalo, da je njemu za napredek toliko kot meni za špansko vas.

Za časa premogarske stavke je bilo pri Gilbert & David Coal Co., nekaj najetežev. Prišlo so jih nadlegovat dekleta in ženske, da bi jih pridobile ven z lepe besede, toda zaman. Govorniki so nam rekli, naj bomo mirni in tako sem storil jaz. Miril sem ljudi ter oboroževal sabotažo, a Planinec me je vsoled tega v G. N. napadel, da sem jaz kompanijski socialist. Nekako mesec po stavki smo imeli pri isti družbi neko izprtje. Bil sem pri rovskega komiteja (mine committee) ter sem povedal predsedniku družbe, kar mu je šlo, me je odslavlil prvega od dela. Za mano je bilo odslavljenih še 55 drugih. Vsi drugi so zopet dobili delo, samo jaz ne, menda za to, ker sem "kompanijski socialist."

Predno zaključim, moram še omeniti, da prirediteljski slovenski soc. klub št. 228 malo večerno zabavo

in ples v P. Viola dvorani na Liberty dne 3. februarja. To bo nekaj čisto domačega; igrala bo izvrstna godba pod vodstvom našega rojaka Lustika. Preskrbite, no bo z vsem najboljšim, zato vabimo od blizu in od daleč vse rojake, da nas tega večera posetite. Vstopnina za nečlane je 50c. — John R. Sprohar.

SLIKE IZ NASELBIN.

Crested Butte, Colo. — Nikče se ne oglasi iz naše slovenske nasebine, zato pa se mora pečar, čeprav ni dosti vajen peresu. Naj nikar kdo ne misli, da smo že vsi pospali, zlasti pečarji smo še vedno naprednega mišljenja. Posebno se odlikujemo, kadar smo v družbi štirih s potrebnimi, kar dela družino zabavno. Tedaj imamo vsi dosti za povedati in zgovorni smo, da je kaj. Prestrašimo se pa tudi, posebno tedaj, ko začujemo glas kake ločene žene. Tedaj nam srce kar v hlače pada. Mislim, da bo prihodnjega leta, 1924, toliko boljše, ker bo prestopno leto in bomo imeli takrat kaj več uspeha. Sedaj imamo dovolj posla, ko se motimo z našo mastno kuhavnico, čeravno nam naša piščalka vedno trobi le eno: da ostanemo doma.

Crested Butte se nahaja okoli štiri tisoč čevljev nad morsko gladino. Precej visoko smo torej, čeravno se od tu še ne vidi v nebasa. Dostop gori v naše hribe je tešaven in tako ni šudno, če se celo pridna gospa Štorklja tako poredkoma oglasi med nami. Zadržaj je priplazala gori v naše visoke gore pred štirimi meseci, zdaj pa se ji ne ljubi dol, posebno, ker je še vedno precej "bizi."

Tudi zima nas to leto ni posebila in poslala nam je snega dobre štiri čevlje na visoko, koliko na široko pa mi ni znano, ker ni nihče meril. Vsem pečarjem in pečaricam iskren pozdrav! — Frank Maschun.

Nevarnost nekaterih obrti za zdravje.

New York. — (Jugoslovanski oddelk F. L. I. S.) Zdravniki so že zdajna spoznali, da nekateri industrije stavišajo v nevarnost delavčovo zdravje. Delavci sami pa se ne zavedajo še zadosti te nevarnosti in dejstva, da na pr. slikar ali pleksar se morata varovati pred boleznimi, katerih se vznokni ali zidarju ni treba bati, in da kamnoseštvo ogroža telesne tkanine, katerim svinčarstvo ali premogokopstvo ničesar ne prizadeva. Obrtni vajenec se posveča svojemu priljubljenemu poklicu in dostikrat dela leta in leta, predno se sploh zmisli možnosti, da razmere, spojene z njegovim poklicem, izpodkopavajo njegovo zdravje.

Tuberkuloza ali jetika, ta potuhnjeni sovražnik vseh delavcev, ubija največ ljudi, ki delajo in proizvajajo, kajti četrtna vseh ljudi, ki umre v starosti od 15 do 45 let, so žrtve tuberkuloze. Izmed sedanjega milijona slučajeve aktivne tuberkuloze, 60% so v starosti, ko zaslužijo. Ako pogledamo natančneje v statistiko tuberkuloze, razvidimo, da največ slučajeve tuberkuloznih delavcev je najti v lončarstvu, predilnicah, kamnolomih in nekaterih rudnikih. Nedavna preiskava je dokazala, da izmed 2,500 umrlih možkih delavcev v predilnicah, ni manj kot 525 je umrlo za tuberkulozo. Razlog te visoke mortalitete je najti v prahu, ki ga delavci vdihujejo. Najbolj nevarni prah je oni iz rude, ker je v tem prahu polno zasretnih drobcev. Poklicel kot sekanje marmorja in granita so neizredno nevarni, ker drobni koščki prodirajo v pljuča, se zarijejo med nešne tkanine pljuč in provalajo vnetje. To daje tuberkuloznim klicam, ki se nahajajo v večini od nas, priliko, da postanejo aktivne in se razpasejo. Kresilni, škrlitni, železni, kositerni in svinčni prah so tudi nevarni. Pregled granitnih delavcev v Barru, Vt., je pokazal, da izmed 427 ljudi, zaposlenih v kamnolomu, le 27 izmed njih je imelo popolnoma zdrava prsa. Vsi drugi so imeli vleknata pljuča valed posledice kamnolomovega prahu in 35% izmed njih je kazalo znake tuberkuloze. Druge obrti, v katerih prevladuje visoka mortaliteta valed jetike in v katerih prah prispeva k tej bolezni, so brusarstvo, izdelovanje orodja, tiskarstvo, tkalstvo, predlstvo krojaštvo in krznarstvo.

Dandane, ko imamo toliko do-

brih in komfortnih varnostnih priprav, je prav lahko obvarovati delavca pred prahom in njegovimi pogubnimi učinki. Tudi delodajalci se začnejo zavedati, da je toliko v lastnem, kolikor v interesu njihovih delavcev, da preskrbujejo potrebno varstvo v tem pogledu, in nekatje preskrbujejo delavce s kinkami in drugimi varnostnimi pripravami. Ali več kot to je treba, da se zniža tuberkuloza v industriji. V vseh obrtih vladajo čisto slabe delovne razmere. Temne, slabo prezračene tovarne in delavnice, v katerih prodira le malo ali nič sonca ali kjer so okna tesno zaprta, izpodkopavajo delavčovo zdravje in ga izročajo boleznim v plen. Zboljanje delovnih razmer, v kolikor se tiče svetlobe, zraka in sanitacije, pa se ne more popolnoma prepuščati dobri volji delodajalcev. Ta problem nudi krasno priliko delavskim strokovnim organizacijam, da delujejo v korist svojih članov. Znatno število unič se je že zavzelo za to panogo delavskoga vprašanja, in dosego se je krasne uspehe, kar se tiče boljšega zdravja za njihove člane.

Dolge ure dela tudi škodujejo zdravju. Dočim je gotova stopinja utrujenosti blagodarja, ker vabi na počitek, stalno prenapenjanje nasadnje potare upornost, telesa in pripravlja pot boleznim. Osem ur dela na dan zadostuje, ako naj duševna in telesna dobrobit ne bo prikrajšana.

Dobra redilna hrana in zdrava telovadba so bistveno potrebna za telesno blagostanje. Hrana je lahko najbolj enostavna, ali treba, da je v zadostni količini in primerne kakovosti. Meso, vse zelenjave, žitarice in škrobne jedi, kot so krompir, makaroni in riž, so dobre, ali sladkice, kumare in koluče je najbolje opustiti iz vsakdanjega dietje. Ta zadnji opomin velja morda bolj za ženske.

Kočno, najboljši način, da ugotovimo, da ni naše zdravje v nevarnosti, je zdravniški pregled od časa do časa. Ni treba čakati, dokler kaj ne boli ali dokler ni nastala občutljiva oslabelost. Seveda se človeku zdi težko, da bi šel k zdravniku in plačal zdravniški račun, ako se popolnoma dobro počuti. Ali vendarle se nazadnje izplača, ako človek to stori. Človek si pri tem prišteedi trpljenje, mnogo večje zdravniške stroške in sgrubo na zaslužku, ko zares oboli.

Po vsej deželi se nahajajo postaje društva proti tuberkulozi, ki pomagajo delavcu in njegovim družini z aktivnim nasvetom in prekrbujejo klinike, otroška zavetišča, bolnišnice strešnice za poduk o tuberkulozi itd. V dosego končne zmage proti jetiki treba, da se delavcu in njegovi družini nudi čim večji poduk o vzrokih, preprečevanju in kontroli tuberkuloze.

Amerika ne pomisli na to...

(Po Garstu Garstu.)

Vojna je stala Združene države vsako uro nekaj več kot milijon in pol dolarjev v zlatu in poleg tega je Unija posodila alirancem med vojno vsako uro več kot tri četrtilijona dolarjev. Ko so sovražnosti posehale, so prevzele Francija, Anglija, Belgija, Italija in druge države poslopja, delavnice, ladije, železnice, pristanice, živčne zaloge in mnogo drugega blaga, ki ga je imela Amerika v Evropi. Blago, ki je bilo prodano na debelo za neznatno ceno, je bilo vredno okoli deset milijard dolarjev, raznim evropskim državam, katerih računi pa tudi še niso poravnani.

Na ta način je Evropa, v katero je pred vojno veroval cel svet in je vlekla na milijone dolarjev obresti iz vseh delov sveta, ki so se stekali evropskim državam, postala sama dolžnica državam v drugih delih sveta. Pred vojno se je stekalo v Evropo za pol milijarde obresti samo iz Združenih držav, a sedaj je Evropa dolžna Uniji.

Stališče Velike Britanije je posebno zanimivo. Ne oziraje se na velike izgube v svetovni vojni gre Anglija svojo pot dalje, njeno stremiljenje je še isto kot je bilo, da prevladuje na svetu. Da bi uravnala svoje notranje državne zadeve, to se ji ne vidi najpotrebnejše. Za plačanje dolgov Združenim državam ni pravega zanimanja, da si je enkrat izjavila, da bo dolgove poravnala. Vzlie temu pa še odkar je bilo podpisano

premirje deluje Anglija na to, da bi bili črtani vojni dolgovi, vsaj (da bi od njih ne teklo obresti) da bi bili dolgovi amortizirani toliko časa, dokler ne bi bil sprejet sklep za popolno odpustitev dolgov. Lord Balfour je radi anuliranja vojnih dolgov naslovil vprašanje na vse evropske alirance. V svoji noti je povedal, da je angleška vlada v dobrobit človeštva zavzela tako pot, da je pripravljena odpustiti vojne dolgove, in sleer pod pogojem, da tudi druge države njej dolgove popolnoma črtajo. Ona je tudi pripravljena pogajati se radi nemške odškodnine in pri tem sprejeti obširne kompromise. Toda Anglija ni storila tega iz enostavnega razloga, ker ameriška vlada ni bila pripravljena zavzemati enakega stališča glede črtanja vojnih dolgov. Američani niso bili pripravljeni črtati dolgov niti za eno četrtino, to je toliko kolikor jim dolguje Anglija, v skupni vsoti okoli štirih in pol milijard dolarjev.

Nečuden je bil učinek Balfourjeve note na javno mnenje v Evropi. Listi vseh držav so pisali o tem in v karikaturah prinašali Ameriko kot šiloka našega planeta. V Ameriki tako pisanje po evropskih časopisih ni bilo brez posledice in ljudje so se vpraševali: "Ali smo res taki; ne, mi nismo taki, mi ne ustavljamo poravnalnja."

Listi v Evropi so prinašali, da je ameriško ljudstvo skopo in nastopa pri vprašanjih dolgov kot navaden kramar. Le na svoje pravice da se sklicuje, ne da bi se oziralo na to, da bo Evropa radi zahtevanega plačila dolgov ruinirana. S tem so skušali dobiti moralno stran za problem črtanja dolgov.

To se da razumeti, da črtanje vojnih dolgov z moralnega stališča je mogoče samo iz enega vzroka: če smatramo, da je bila vojna skupno podvzetje za ohranitev civilizacije, za katero bi ne bili smeli voditi nikake knjige dolžnikov, temveč bi moral vsak prispevati toliko kot je mogel. Tako tomačenje Američani prav dobro razumejo, toda presenetljivo dejstvo je, da na to obvidino prav nič ne dajo. Mislijo si le, kaj če bi Anglija tak predlog za črtanje dolgov stavila tudi kak drugi državi kot ga je Ameriki, ali bi ista hotela na to pristati. Same Amerika naj odpusti dolgove svojim evropskim dolžnikom, oni pa naj ostanejo upniki nadalje in naj jim s tem omogoči, da bodo še naprej pripravljali vojne. Kadar v Evropi govorijo o črtanju dolgov, nikdar ne omenijo, da bi tudi druge države odpustile Ameriki samo to pride pri njih v poštev, da bodo Združene države velikodušno odpustile do centa vsak dolg.

Če dolžniki Amerike res mislijo, da bi zadnja vojna za "rešitev civilizacije", v kateri bi ne smelo biti nobene knjige s pisanjem dolžnikov in ne bi smel nihče zahtevati od nje računov, jim n itreba drugega kot to naj izjavijo: "Odpustite nam naše dolgove, Američani, ki smo jih naredili pri vas, ko smo kupovali vojni material na kredit in mi bomo Ameriki odpustili vse, za kar se je zadolžila med vojno s kupovanjem naših vojnih izdelkov in s povrnili kolikor je plačala v gotovini." Nihče ne mara tega izjaviti. Zakaj? Iz enostavnega razloga. Če nekdo odpusti državi dolg ter jo s tem odveže obveznosti, če pa ga hoče oprostiti zneskov, za katere je v resnici še izdal plačila, mu je treba plačani denar povrniti nazaj v denarju ali v kak drugi vrednoti. To pa je ravno ono, česar Evropa neha. Ravno v Evropi na kako odpustitve niti najmanj ne mislijo, da si bi Ameriki odpustili, dočim kričijo na ves glas, naj njim Amerika odpusti.

Še eno vprašanje nastane: Ali pa je Evropa tudi v stanu plačati vsote, ki bi jih po takim odpuščenju dolgovala Ameriki? Pri tem ne smemo misliti, da bi povrnila z denarjem, temveč z blagom. Pravzaprav niti ni potrebno, da bi za plačilo dolgov morala kaka dežela imeti samo blago. Največji plačnik Amerike, Anglija, lahko plača tudi s svojimi premoženjem. Saj je McKenna, prejšnji angleški državni zakladničar, izjavil še pred kratkem, da Anglija poseduje samo v kolonialnih toliko premoženja, da bi lahko z njim dvakrat ali trikrat plačala ves dol Ameriki. To pomeni, da ima Anglija v inozemstvu, na debelo povedano, za 15 milijard dolarjev premoženja v zlatu, ki je še ostalo izza vojne.

Razne vesti.

OBŠINA JE NASTOPILA PROTI KUKLUKSOZMU.

New York, N. Y. — Distriktni pravdnik okraja King v Brooklynu je izdal avarilo na kukluksorce, da se morajo takoj odpovedati "nevidnemu cesarstvu" ali pa pustiti mesto. Svarilo je bilo izdano, ko so zadnji teden aretirali osem kukluksorcev, pri katerih so našli bombe in z zakritimi obrazi zborujoče. Pri enem teh kukluksorcev so našli steklenico žganja in drugi so bili oboroženi ter očitno pripravljani za pretep.

Zadnje čase je bilo več pretepev in napadov v nekaterih delih mesta, v sled česar je prebivalstvo zelo ugroženo. Magistrat je imel več sej radi kukluksorcev in William Huddon, ravnatelj magistratnega posloja, se je izjavil: "Ko govorim, govorim kot državljani in kot tak imam pravico izraziti svoje mnenje. Pravim, da v Brooklynu ni prostora za kukluksorce. Kdor je v njih vrstah ali samo z njimi simpatizira ima prosto pot, da odide iz mesta."

PLJUČNICA KOSI SVOJE ŽETVE.

Chicago, Ill. — Pljučnica, kateri se družil še nekaka influenca, se razmahuje v nekaterih delih tega mesta. Zadnji dan prejšnjega tedna je bilo naznanjenih 39 novih slučajev obolenosti, s čemer je bolezen v zadnjih 14 urah narasla za 30 odstotkov. Istega dne je umrlo petnajst ljudi za pljučnico in dva za influenco.

Kitajska ni zrela za sovjetski sistem.

Šangaj, 27. jan. — Dr. Sunjatsen in Adolf Joffe sta objavila skupno izjavo, v kateri pravita, da se docela strinjata s sedanjim razmerjem med Kitajsko in Rusijo. Dr. Sunjatsen je zadovoljen, da ruske čete še ostanejo v Mongoliji in da Rusija reorganizira kitajsko železnico v Mandžuriji, ker je prepričan, da sovjetska vlada nima nikakršnih imperialističnih naklepov napram Kitajcem.

Joffe pravi od svoje strani, da Rusija ne želi komunistične ali sovjetske vlade na Kitajskem, ker se zaveda, da Kitajska še ni zrela za tak sistem vlade. Joffe zagotavlja Kitajce, da je Rusija pripravljena skleniti novo pogodbo s Kitajsko na temelju preklica vseh starih pogodb in odškodnin, ki jih je prejela carska vlada za hitevala od Kitajske.

Zopet tri eksekucije na Irskem.

Dublin, 27. jan. — Trije republikanci so bili večeraj ustreljeni v Birru. S tem je število eksekucij naraslo na 52.

Vlada Svobodne države je sklenila reorganizirati svojo armado. Brigade bodo odpravljene in uvede se sistem bataljonov in polkov. Armada šteje danes 32.000 mož.

REVOLTA NEMCOV V ZASEDENEM RUHRU NARASLA.

(Nadaljevanje s prve strani.)

nemških civilnih uradnikov v Ruhru.

Vlada je zelo vznemirjena valed gibanja nacionalistov, ki agitirajo za vojno s Francozi v Ruhru in organizirajo "selbstschutz" kompanije, kakršne so imeli Nemci, ko so izgnali rebelne Poljake iz Gornje Slezije. Okrog tisoč nacionalistov je danes prišlo v Hanover, kjer so posetili vojaško orožje in vožnjo v Ruhr. Obrazi niso narodne garde in zahtevali so jih pregovorile, da so šli domov.

Voditelji socialistov so adresirali ostro zahtevo na vlado, da naj, pravočasno potlači gibanje vročehrvnih monarhistov in prepreči guerilsko vojno.

Reparacijska komisija zopet obtožila Nemčijo.

Pariz, 27. jan. — Reparacijska komisija je večeraj zaključila, da je Nemčija zapadla v splošnem z vsemi svojimi davčnimi na podlagi versajške pogodbe in revolucije proti pogodbi. Komisija pravi, da je Nemčija s tem zavrgla versajško pogodbo. S tem odlokom je komisija legalizirala vse korake Francije in Belgije, ki so bili in še bodo storjeni z okupacijo Ruhrja.

Italijanski delegat je glasoval s Francozjo in Belgijo; to dokazuje, da Italija še vedno podpira Francijo.

Prihodnji korak pride 1. februarja, ko zapade plačilo odškodni-

na v vsoti 500 milijonov zlatih mark. Nemčija dobi najbrž ultimatum, da bo okupiran nadaljni teritorij. Francozi so pripravili dva admadna zbora in Alzaciji za nadaljne vojaške operacije v Nemčiji.

Francoški plavži ugašajo.

Vesled kaosa v Ruhru so prenehale pošiljave koksa v Loreno in Luksemburg in francoski plavži za taljenje železne rude ugašajo. "La Journee Industrielle" poroča, da je bilo večeraj ugasenih 21 plavžev in drugi slede kmalu, ako se hitro ne izboljša položaj v Ruhru. Na tisoče francoskih delavcev je začelo brez dela.

Rudarji napadi Belgijce.

Essen, 18. jan. — V Duisburgu, 18 milj od tukaj, so izbruhnili krvavi izgrebi med nemškimi rudarji in belgijskimi vojniki. Rudarji so hoteli pognati Belgijce iz mesta, toda zadnji so odbili napad s golimi sabljami. Več mož je bilo ranjenih in mnogo aretiranih.

IZ DELAVSKEGA SVETA.

(Federated Press.)

Mezde za šene na Japonkem. Povprečne mesečne mezde pisarniških uslužbenk v Tokiju znašajo \$20.65 mesečno v američkem denarju. Najboljše plačane učiteljice prejema \$50, najnižje pa \$22.50 mesečno. Strojepisne imajo po \$20.14, trgovske pomočnice pa \$17.83. Telefoniste dobe \$18.84.

DOPIŠ IZ PRIMORJA.

(Izvirna poročila "Prosveti".)

Nasilja nad Slovani. Kakor bo vsem znano, smo Primorci kaj pridni v prirejanju prireditve na zadnji dan leta. Tudi letos so naša društva kar tekmovala v tem, žal pa, da pri tem niso računala z morebitnostmi od strani drugorodcev. V Koprivi na Krasu je bila napovedana taka prireditev na Silvestrov večer. Ko se je kljub slabemu vremenu zbralo precej občinstva, je pridrvelo iz bližnjih Opčin kakih 6 fašistov, ki so s samokresli in gorjačami pobili okno v dvorani ter razgnali ljudi. Prireditvev je bila izrečno odoblastva dovoljena. Orožniki — roke križem. Na dan Novega leta se je imela pa vršiti novoletna prireditev v Velikem Repnu. Dotično društvo je dobilo par dni prej od oblastva dovoljenje. Ko je imela veselica že skoro začet, so pa prišli orožniki, opozorili na fašistovsko rogoviljenje v Koprivi ter izjavili, da ne prevzamejo nobene odgovornosti. Tako se prireditvev ni mogla vršiti. Prosim Vas: orožniki, ki so od davkoplačevalcev plačani za njihovo varstvo, odpovejo iz strahu (ali v dogovoru) izvrševanje tega varstva.

Goriško ni več samostojna pokrajina. Goriški klerikalec, njim na čelu znani duhovnik-poslanec Šček, ki ne izvršuje svojega duhovskega poklica, so začeli takoj po aneksiji Primorske k Italiji rogoviliti za avtonomijo (samostojnost dežel, občin itd.). Politično vodstvo Jugoslovancev v Italiji jih je opozorilo, da je to sicer bistvene pogoj jugoslovanske manjšine v Italiji, vendar da se mora borba za to prepuštevati Italijanom, ker imajo tudi ti velikiški interes pri tem in ker bi v javnim nastopu Slovencev se pokazal ta bistveni pogoj in bi vlada ravnotraj v Hanover, kjer so posetili vojaško orožje in vožnjo v Ruhr. Obrazi niso narodne garde in zahtevali so jih pregovorile, da so šli domov.

Voditelji socialistov so adresirali ostro zahtevo na vlado, da naj, pravočasno potlači gibanje vročehrvnih monarhistov in prepreči guerilsko vojno.

merava s tem svojim korakom, lahko vidimo iz izjave Mussolinija goriškemu senatorju Bombigu. Tudi Italijani so protestirali proti tej delitvi naših dežel. V Gorici, ki je bila do sedaj glavno mesto Goriškega, se je zbralo nad 15.000 ljudi, ki so se podali a črno ovito deželno zastavo na pokopališče v vojni padlih italijanskih vojakov. Tu so položili na največji križ črno venec s trakovi, na katerih je bilo napisano: "Gorica največjim junakom, ki so žrtvovali vse za naše svobodo". Tudi po drugih mestih so se vršile podobne demonstracije. Vse to je bilo brzojavno sporočeno vladi v Rim. Za Gorico je na to odgovoril Mussolini tako:

"Prva in absolutna dolžnost državljanov, ki pravijo, da so patriotični in v dani domovini je, da ne delajo težkoč apriče sklepov vlade, ki so vedno prešeti z najvišjimi ozir državne narave, pred katerimi se morajo neobhodno umakniti vsi krajevni oziri. Ne razumem protestnih manifestacij, ki so bile uprizorjene v Gorici in valed tega jih obžalujem. Ključem, da morajo takoj prenehati, ker niso opravičene in ker delajo veselje drugorodnim življenjem tostran in onstran Srečnika. Vlada ne izključuje možnosti, da bo Goriški enkrat posej, ko bo razmerodovanje drugorodnih življenj dobro vpeljano, zopet mogla biti povzdignjena v pokrajino. Vendar pa je vlada namenjena še sedaj napraviti od gorika podprefektore nekaj več, kot se navadno razume pod tem imenom. Izvedeni, ponavljam, izvedeni bodo ukrepi, ki bodo, četudi Gorica ne bo imela prefekta, napravili od nje tako upravno, kulturno in gospodarsko središče, da bo italijanska mesto zavarovano in da se bo širilo tudi v kraje drugorodcev. Videli boste po odloku, ki ustreva ne videmsko, temveč furlansko pokrajino, da so interesi Goriške slejajno varovani in da bo imelo vaše mesto vse naprave in vaa politična in upravna orodja za izpolnjevanje zgodovinske vloge, ki ji jo poverja v tem hipu državna potreba. Pozivljam torej, naj se vsi povrnejo k popolni zankonitosti. Podpisane Mussolini."

Ni ga tedaj dvoma, da je s tem sadan slovenskemu življu v Italiji smrtlen udarec. Pri zadnjih državnozbornikih volitvah smo si ključno nasiljem in krvoprolitju in pošigom priborili 5 poslancev v državni zbor. S to delitvijo smo izgubili najmanj tri — če ne bo pri prihodnjih volitvah zopet nasilij, s katerimi se lahko za gotovo računamo. — Ko bi bili klerikalec poslušali ukaze političnega vodstva! Ni jim bili za dober svet, šlo jim je za to, da blatiijo to politično vodstvo in alepijo ljudstvo za svojega klerikalnega malika! In danes mora cel narod tretje radi njih. Dalekosežnost posledice se bo v najbližnji bodočnosti pokazala. Ubogo delavsko in kmetsko ljudstvo! Strašno sodbdo bo moralo izreči nad onimi, ki so na njegov račun, na njegovi koži s hinavskim izrazom prijateljstva zagrešili nad njim tak zločin.

Fašisti bodo opravičali varnostno službo. Takoj po aneksiji (priklonitvi) Primorskega k Italiji je vlada ustanovila v mestih za varnostno službo zbor "kraljevih stražnikov". Ti so imeli opravičati službo prejšnjih redarjev, so bili pa v prvi vrsti uporabljeni proti političnim strankam. Vsi so bili po večini mladeniči od 18—20 let, male rasti, neresni ljudje, ki so raje svoj službeni čas zapravljali po vogalih s kakimi dekletki, kakor pa da bi opravičali redno svojo službo. Zato tudi niso imeli nikakruga ugleda. Sedaj, ko je prišel fašizem na vlado, je Mussolini izdal odlok, da se zbor teh "kraljevih stražnikov" razpusti in da se ustanovi zbor "nacionalne milice", ki bo opravičala varnostno službo. K "nacionalni milici" spadajo predvsem fašisti. Kako se bodo vedle te varnostne čete napram drugorodnim manjšinam, si — po dosedanjih skušnjah — že lahko predstavljamo.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Peru, Ill. — Zadnjiš je Prosveta objavila članek o Tujejezičnega informativnega urada v Washingtonu, v katerem je bilo omenjeno, da priseljeniška kvota iz Jugoslavije še ni izčrpana za tekoče priseljeniško leto. Vendar je bilo že takrat se pripustljivo število priseljenecv iz Jugoslavije je tako malo, da je dvomljivo, da bi kvota točasno še ne bila izčrpana. — Pozdrav!

Delavski list je sila, s katero ročana vaš nasprotnik.

Nasilja nad Jezikovnimi pravicami.

(Izvirno poročilo.)

Pod Avstrijo si lahko na vseh sodnih govori v svojem materinem jeziku. Sedaj pod Italijo nam Slovanom tudi to jemljejo. Tržaški italijanski sodniki so sklenili še enkrat, da ne bode sprejemali več slovenskih in hrvaških tožb i. t. d. Tedaj se je posrečilo doseči pri vladi, da je v ožgled, da se poslučujejo sodni veščidel ljudje, ki so slovenske narodnosti — ker Italijanov je le majhen odstotek v primeri a številom Slovanov — odločila, da ostane kakor je bilo pod bivšo vladavino. Sedaj so tržaški sodniki svoj protizakoniti korak ponovili. Niti enega slovenskega ali hrvaškega dopisa ne sprejmejo več, ampak zavračajo vse. Kaka krivica je to, spričuje to, da je v posameznih sodnih okrožjih med slovenskim prebivalstvom samo po eden ali par odstotkov italijanskega prebivalstva, spričuje pa tudi to, da so sodniki poklicani, da varujejo zakon in postavne, ne izpolnjujejo pa te svoje dolžnosti napram slovenskemu prebivalstvu Julijske Krajine (Deli Primorske in Kranjske, ki so prišli pod Italijo se imenujejo Julijska Krajina), ampak sami krajijo zakone in postavne samo zato, da kratijo nam Slovanom pravice, ki jih ima vsak še tako majhen in nekulturen narod ali pleme na svetu. Mislite si samo, kako bi vam bilo, da bi prišli pred sodnika v svojem domačem kraju, pa bi morali govoriti turško ali kineško. In italijansko pozna večina naših ljudi ravno toliko, kolikor turško. In tudi oni, ki znajo italijansko, ne morejo nikdar toliko znati, da bi se lahko z gotovostjo zagovarjali ali uveljavili, kakor se lahko v svojem materinem jeziku. Naš prvak, poslanec Dr. Josip Wilfan je uložil najostrejši protest proti tej nezakonitosti. Zato so pa tržaški sodni uradniki, ki so po večini vsi fašisti, obljubili, da mu bodo dali piti pol litra ricinovega olja, ko ga dobijo na sodnji v roke.

Tako se nam tudi na sodnih kratijo na protizakoniti način pravice, ki jih imamo kot državljani in če nismo priznani kot enakoveljavni Italijanom, pa kot vsako človeško bitje na svetu. In tem ljudem se hodi klerikalni — ali kakor on pravi kričansko-socialni — poslanec Šček in njegovi prijatelji poklanjati! Še Šušteršiča manjka, potem bi tudi tukaj bila kompletna klerikalna kovačnica!

Nasilj in nezakonitosti ni konca.

Kakor bo vsem znano, je Ciril Metodova družba vzdrževala šolom naših dežel nebroj slovenskih in hrvaških šol že pod bivšo Avstrijo. Sedaj, ko je prišla sem Italija, so ji to njeno delovanje za branili. Zapri so skoro vse hrvaške šole in med temi tudi družbene. Družba je imela svoja lastna krasna šolska poslopja, ki so bila vredna več milijonov lir. Tako šolsko zgradbo je imela družba tudi v Ferencih blizu Pule. To šolsko poslopje so že prej enkrat Italijanski hoteli vzeti, a se je posrečilo doseči poslanec Dr. Josip Wilfan, da je vlada dala nalog, da se šolsko poslopje ne sme zasesti. To poslopje je bilo last Ciril Metodove družbe in pa nekaterih domačinov iz Ferencov. Sedaj pa so nekega dne udrli v šolsko poslopje fašisti in ga zasidli. Dali so poklicat vso lastništvo hiše in da jo izročajo fašistom v last z namenom, da se odpre v njej italijanska šola. Možakarji te izjave niso hoteli podpisati. Tedaj so začeli fašisti nastavljeni jim revolverje na čelo in jim groziti s palicami in ricinovim oljem. Z brahjalno silo so jih nato pristili, da so podpisali. Nato so jih izpustili. Par dni kasneje pa je prišlo Italijansko časopisje, da prosijo v Ferencih za italijansko šolo in da so Hrvatje, lastniki tamošnjega šolskega poslopja, kjer je bila prej hrvaška šola, izročili veliko dušno v ta namen šolsko poslopje.

Vlada ni pri tem nič deležna, a storila tudi ni ničesar, da bi za branila to protizakonito dejanje. Iz tega se dovolj jasno vidi, da so fašisti; ali delali po njenem nalogu ali pa, da so ji naredili vsaj dela, ki ji je prijetno. Tako

Slovenska Narodna

Ustanovljena 9. aprila 1904.

GLAVNI STAN: 2657-59 30. LAWDALE AVE., CHICAGO, ILLINOIS.

Podporna Jednota

lahorj. 17. junija 1907
v dravni Illinois.

Izvrševalni odbor:
UPRAVNI ODSEK:

Podpredsednik Vincent Calahar, podpredsednik Andrew Vidich, R. F. D. V. Box 51, Johnston, Pa., gl. tajnik Matthew Turk, tajnik bolnišnega oddelka Blas Novak, gl. blagajnik John Vogrich, urednik glasila Jefe Zavertal, upravitelj glasila Filip Gadin.

POROTNI ODSEK:

John Underwood, predsednik, 407 W. May St., Springfield, Ill., Martin Zelenich, Box 276, Barbours, Ohio, Fred A. Vidar, Box 573, Ely, Minn., John Terrell, Box 52, Hendersonville, Pa., John Gerček, 414 W. May St., Springfield, Ill.

BOLNIŠKI ODSEK:

OSREDNJE OKROŽJE: Blas Novak, predsednik, 2657-59 30. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

VEHODNO OKROŽJE: Jacob Ambrosi, Box 286, Moon, Run, Pa., John Graceli, 14821 Papper Ave., Cleveland, O.

ZAPADNO OKROŽJE: Anton Sular, Box 104, Grass, Kans., na jugovzhod. Max Mara, Box 186, Ruhl, Minn., na severovzhod. Mike Zugel, 5483 S. Winchester St., Murray, Utah.

Nadzorni odbor:

Frank Zaitz, predsednik, 3639 W. 26th St., Chicago, Ill., Frank Semrak, 5800 Prosser Ave., Cleveland, O., William Sitter, 5809 St. Clair St., Cleveland, Ohio.

Združitveni odbor:

Podpredsednik: Frank Alot, 2134 So. Crawford Ave., Chicago, Ill. Josko Ovan, 3639 W. 26th St., Chicago, Ill. Jos. Shuk, 1101 E. 63rd St., Cleveland, Ohio.

VRHOVNI ZDRAVNIK: Dr. F. J. Korn, 6233 St. Clair Ave., Cleveland, O.

POZOR! — Korespondence s gl. odborniki, ki delajo v glavnem uredu, se vrši takole:

VSA PISMA, ki se nanašajo na poslo gl. predsednika se naslovijo: Predsedništvo S. N. P. J., 2657-59 30. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

VSE ZADEVE BOLNIŠKE PODPORE SE NASLOVE: Bolniško tajništvo S. N. P. J., 2657-59 30. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

DENARNE POSILJATVE IN STVARI, ki se nanašajo gl. izvrševalnega odbora in jednote vsebujejo naslov: Tajništvo S. N. P. J., 2657-59 30. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

VSE ZADEVE V ZVEZI Z BLAGAJNIŠKIMI POSLI se pošiljajo na naslov: Blagajništvo S. N. P. J., 2657-59 30. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Vse priitelo glade poslovanja v gl. izvrševalnem odboru so naj pošiljajo Frank Zaitz, predsednik nadzornega odbora, šigar naslov je spregel.

Vsi priitvi na gl. porotni odesk so naj pošiljajo na naslov: John Underwood, 407 W. May St., Springfield, Ill.

Vsi dopisi in drugi spisi, nanašalni, oglaš, naročilna in spisi vse bar je v avni a glasilom jednote, naj se pošilja na naslov: "Prosveta", 2657-59 30. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

se dogajajo nasilja nad vsem, kar je našega, dan na dan in čedalje huje.

V snamenju svobode.

V kako žalostnih razmerah živijo naši bratje pod Italijo nam jasno spričujejo dan na dan dogodki, nasilja, ki se dogajajo tam. Te razmere so se pod sedanjim fašistovsko vlado še pohujšale, ker prej smo imeli Jugoslovane v Italiji vsaj to, da smo se zatekli k oblastvom, ki še se niso drugega storile, so nam pa vsaj kaj obljubljale. Danes niti tega nimamo več.

V Baderni pri Poreču (Istra) se je vrtil občni zbor tamošnje gospodarske zadruge. Ta zadruga je posebno velikega pomena za tamošnje prebivalstvo, po večini kmetje in delavci. Ker so fašisti in oblastva že prej poglali vsa inteligenco iz Istre, stanujeta dva odbornika te zadruge v Trstu. Na dan obnega zbora zadruga sta prišla iz Trsta s parnikom v Poreč in se podala z vozom v Baderno. Občni zbor, ki je bil naznanjen oblastvu, ki ga ni prepozvedalo, je prišel, a med zborovanjem so pridrveli na avtomobilih fašisti in razgnali zborovalce. Iskali so potem po vseh kotih — celo z lučjo — posebno odbornika, ki sta prišla iz Trsta, katerima pa se je za srečo posrečilo zbežati v bližnji gozd in od tu dalje v neko bližnjo vas. Da bi mogli iskati varstva pri oblastvu, t. j. pri orožnikih (karabinjerjih), je izključeno, kar bomo videli iz naslednjega.

Oba odbornika sta se skrivala s še nekaterimi drugimi prijatelji do večera v gozdu, a zvečer so se vsi podali v bližnjo vas, da tam prenošijo pri enem izmed odbornikov. Legli so spat in spali mirno do 3. ure zjutraj. Tedaj so kar nenkrat padla vrsta hlase na tla — nekdo jih je podri. Koj nato so se prikazali v sobi, kjer so vsi trije odborniki spali, orožniki (karabinjerji) ter jim zakričali, da so aretirani. Takoj so jih uklenili in jih po temi in blatu odpeljali v svojo vojašnico, ki je oddaljena približno eno ure. Celo pot so jim grozili. V vojašnici so jih zaprli v prostor, kjer niso mogli niti spati. Svoje potrebe so morali opravičati v istem prostoru in še so hoteli položiti kam kruh, ki so ga imeli s seboj, so morali pogrniti na svoje odpadke kos česopisa in potem na tega položiti kruh. Ječa je bila tako temna, da so morali še čez dan imeti prižgano svečo. Jesti jim niso dali niti eno kremo, ki bi jim prinesli do bri ljudje hrane od zunaj, bi morali pomreti za lakoto. Kasneje so jih uklenjene, kakor največje zločince odpeljali v Poreč. Ker so zamudili autobus, ki vozi od Baderne do Poreča, so jih zaprli za en dan še v Baderni. Tu so našli v ječi še enega odbornika zaprtega. Vse štiri so kasneje vkleenili skupaj, a en orožnik jih je peljal vse štiri skupaj na verigi, kakor pse. Tako so jih posadili na voz in jih z vozom peljali v sodne za-

pore v Poreč. Celo pot so bili tako uklenjeni na vozu, da če je hotel eden opraviti svojo človeško potrebo, so morali drugi štirje tudi ustati in ga gledati. Kako so bili zvezani, priča to, da se je enemu odborniku, ki je prišel par dni kasneje v Trst, še poznalo na rokah s krvje podplute srage. V Poreču je sodnja takoj videla, da so zagrešili karabinjerji (orožniki) nekaj protizakonitega, t. j. da niso vsi štirje odborniki niasar zakrivil, ampak so jih karabinjerji aretirali samo iz sovražstva do vsega, kar je slovenskega v Italiji. Bili so izpuščeni na svobodo.

Kako jasno se vidi iz tega, da zatira tudi sedanja vlada vse, kar je slovenskega. Če že ne vlada pa vsaj nje odgovorni funkcionarji. Niti gospodarske zadruge ne smejo delovati nemoteno. Vidi se, da je namen vlade in fašistov zatreti vse, kar smo imeli, zatreti poslednjega Slovana v Italiji. In potem še hoče, da bi jo ljubili!

KNJIGE

KNJIŽEVNE MATICE

S. N. P. J.

Književna matica Slovenske narodne podporne jednote je izdala in ima v zalogi sledeče knjige:

Slovensko-angelska slovnica. Dodatek raznih koristnih informacij. Fina trda vezba. Cena \$2.00 s poštnino vred.

Jimmie Higgins. Spisal Upton Sinclair, poslovenil Ivan Molek. Povest iz življenja ameriškega proletarijata za časa velike vojne. Trda vezba. Cena \$1.00 s poštnino vred.

Zajedalec. Spisal Ivan Molek. Povest iz doslej skritega kosa življenja slovenskih delavcev v Ameriki. Trda vezba. Cena \$1.75 s poštnino vred.

Zakon biogenesije. Spisal Howard J. Moore, poslovenil J. M. Zelo podučna knjiga, ki tolmači mnoge naravne zakone in pokazuje, kako se splošni razvoj ponavlja pri posamezniku fizično in duševno. 8 slikami. Trda vezba. Cena \$1.50 s poštnino vred.

Zadnji dve knjigi narodni skupaj, dobite za tri dolarje. Vse štiri knjige za šest dolarjev. Vredne so!

Naročbe, s katerimi je poslati denar, sprejema

KNJIŽEVNA MATICA

2657-59 30. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Ivan Gankar:

Velika maša.

Želján tolažbe in posvečenja sem stopil v farno cerkev svetega Pavla, ki je pred zdavnim, zdavnim časom videla in blagoslovila mojo mladost. Po mračnih, vijugastih stopnicah sem se napotil na kor, da bi ališal od blizu pevce in orglje in da bi blagodišeči oblaki izpred oltarja, prepojeni z molitvami, segli naravnost do mojega srca. Cerkev je bila temna, hladna in prazna; v tej tišini in samotni se mi je zdela silno večja in višja nego prej; in tesnobno mi je bilo, mraz je bil v vlažnih rokavih tipal po licu, dihal mi je v dušo plahost in strah. Svetniki so stali na oltarjih kakor sence v senci, nepremični, mrtvi; podobe na stenah so bile široke črne lise brez obličij in brez življenja; večna luč pred velikim oltarjem je tiho trepetala, črna svetila sama sebi.

"Saj ni več zgodaj!" sem pomislil. "Saj ni megle in oblakov ne! Kako, da so zaspali verniki in kako, da je zaspalo to nebeško solnce ter se nikakor noče vzdigniti iz nad noči?"

Pred oltar je prišel cerkovnik s kajfežem v roki. Ta cerkovnik je vladil eno tako čudno sodelo za seboj, kakor da bi ne bila njegova; kljub temu se je sukal spretno in se ni spotaknil, kajti bil je pogla vajen. Prižigal je svečo za svečo, meni pa se je zdela, kakor da bi ne gorela nobena; plamen so bili mirni in mrtvi, mrtvaško beli in brez luči. Cerkovnik je upihnil svečo na kajfežu ter je dolg in sključen odšel v zakristijo.

Tiho so se odprla stranska cerkvena vrata, kakor da je bila priklenila na ključko trepetajoča roka plahega in zbeganega človeka, ki si je k Bogu samemu ne upa drugače kot z upognjeno glavo. Prišla je z drobnimi, zgrbljenimi, v dolgo črno ruto zavita. Njen obraz je bil tako blede, da se je svetil v mraku, kakor od čudežne notranje luči obžarjen. Res je bil nož gorja in bolečine zarezal pod oči in po licih globoke struge solzam, ali spoznal sem takoj in strahoma, da ženska ni betežna starka, temveč da ji je komaj dvajset let. Za njo so prihajale druge, a počasneje, neokretni, plazečim korakom,

sključenim životom, otrplimi, zajejenimi, stahnelimi lici, udrtimi, nesehljimi očmi, opaljenimi ugnjenimi; vse kakor da nosijo silna bremena na kibihih, izmučenih plečih. In ni se dalo razločiti sedemdesetletne starke od nedoraslega dekleta.

V cerkev so prihajali otroci, s prav tistim plazečim se, utrujenim, omahujočim korakom, kakor so prihajale ženske, njih matere. Starikava je bila hoja, obraz so bili starikavi in starikavo je bilo tudi vedenje teh prezrelih, izkušanih, od zgodnjega spoznanja bolnih otrok. Njih lica so bila nabrekli, sivkaste polti, kakor da se je bila nabrala umazana voda pod napeto kožo; strahota in žalost pa so bile te oči; ne v enem očesu ni bilo mladosti, ne v enem ni bilo veselja. Kakor da bi se zgrudili pod bremenom, vsak pod svojim, so poklekli otroci za kamenito, stebričasto pregrado pred velikim oltarjem ter nagnili glave prav do sklenjenih rok.

Začutil sem se, da moškega ni bilo v cerkev. Ko sem se začudil, se je prizibal skozi vrata postaren človek; to se pravi, imel je lasce osivele in lica razorana, obrvi in brke čiste črne, tako da bi lahko mo bil šestdeset in čez, lahko pa tudi šele dvajset let. Bil je kakor prelomljen v pasu; ob enem koraku je zagnal život vznak, da se je videlo belo v očesu, ob drugem pa ga je sunil daleč naprej; tako se je poganjal do najbližje klopi.

Koj za njim je prišel visok, slok, golobrad fant; še mahu ni imel na lepo vzbojeni zgornji ustnici in če bi ne bilo gub pod očmi in na čelu, bi mislil, da je še napol otrok. Stopal je z drobnimi, previdnimi, plahimi koraki, kakor po ozki, spolzi brvi čez naraslo vodo. Trepetal se je po vsem telesu, potresaval in pocincaval je tudi z glavo, pomežikaval neprestano s temnimi očmi, tipal krog sebe z obema trepetajočima rokama; tako se je priklonil do klopi ter se tam globooko oddahnil, kakor odrešen pogube in emrti.

Še so prihajali. Prišel je oče, ki je klonil glavo globooko in gledal temno in mrazo v tla; levi rokam mu je pomahoval prazen ob životu, z levico pa je vodil oslepelega sina, lepega mladeniča, ki je s praznimi očmi strmel v kvišku. Ob dveh bergljah je pritolkel in pri-

drsal čokat, plečat mož; nikamor se ni ozrl izpod košatih obrvi, njegove zagoreli, bradati obraz je bil priča otrplega trpljenja, okameneloga srca.

In še mnogo jih je prihajalo, brez števila, kakor da so vstajali iz grobov.

Na vseh obrazih pa, tako mnogostevnih in različnih, je bilo s trdim jeklom zapisano nekaj skupnega, čisto enakega: nengasljiv, neizbrisljiv spomin na neizmerno srčno bolelost, na trpljenje in bolečino brez primere, na grozoto, ki ji ni imena, na krivico, ki vpije proti nebu in kliče po sodbi.

Zvonček v zakristiji je tenko zapel in prikazal se je stari župnik v ornatu. Globoko sklonjen je počasi in trudno stopal proti oltarju; venec belih las se mu je vil ob sencih, tudi obraz je bil čisto bel in je razodeval veliko žalost.

Ko je stopil župnik pred oltar, so se oglasile orglje, njih glas pa je bil hripav in neubran, zvoki so se lovili in prevračali brez cilja. Ozrl sem se osupel; na visokem stolu pred orgljami je sedel mladoleten učenec; izkušena, jetična lica je imel in udrte oči, iz katerih je gledal blede glad. Na niskem stolu globooko zadaj je sedel v dve gube sključen možster orgljar; obraz, ob dlan naslonjen, mu je bil ves razdejan od velike bridkosti; pogledal sem bolj natančno tja in sem videl, da ima namesto pogleda dvojne štorove in da iz teh štorov mrtvo in trdo štrli dvojne lesenih kolcev.

S tresočim, bolnim glasom je molil župnik pred oltarjem, bučno in hripavo, brez radosti, brez vere so mu odgovarjale orglje na koru; njih molitev je bila zgolj beseda. Verniki so klečali globooko doli v hladnem somraku; in njih molitev se je trudna in težka vila od črnih tal proti stropu. Ta molitev je bila pralnja lačnih, ponižanih, v trpljenju umirajočih, bila je očitanje, hropeči vzdih bolnika, bila je zadnji, obupni klic.

"Kaj ni dovolj, kaj ni že čas, o Bog!"

Bog je ališal in tedaj je videl, da je čas. Vsemogočnega roka njegova je odprla vsa okna natečaj. V vriskajočih, kumeč